

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Dato: 20.11.2019

Vår ref.: 19/08635
Deres ref.:

Saksbehandler: Jarle Traavik

Høringssvar fra OsloMet – forslag til ny, helhetlig språklov

Kulturdepartementet sendte 23.08.19 på høring et forslag til en ny, helhetlig språklov.

OsloMet har sterke fagmiljøer innenfor tegnspråk og minoritetsspråk, og har valgt å fokusere på disse fagfeltene i høringssvaret. I tillegg ønsker rektor å dele noen av erfaringene vi gjorde oss i overgangen fra navnet Høgskolen i Oslo og Akershus til OsloMet – storbyuniversitetet.

Generelt

OsloMet vil uttrykke sin tilfredshet med at det nå, ti år etter at Stortinget behandlet St.meld. nr. 35 (2007-2008) Mål og mening, er lagt fram et forslag til ny helhetlig språklov.

OsloMet ser det som positivt at Kulturdepartementet gjennom forslaget til ny språklov både vil styrke norsk språk generelt og det minst brukte skriftspråket spesielt, og at offentlige organ vil få ansvar for å verne og fremme samiske språk, de nasjonale minoritetsspråkene og norsk tegnspråk.

I. Virkeområdet for loven

Departementet har bedt høringsinstansene ta stilling til to alternativer som gjelder virkeområdet for loven. Alternativ 1, som inkluderer fylkeskommunene i virkeområdet for de pliktreglene som i nåværende mållov bare gjelder for statsorgan, og alternativ 2, som vil videreføre gjeldende rett. Som argument for alternativ 1 peker departementet på at regionreformens sammenslåing av kommuner vil kunne føre til en svekket stilling for nynorsk. Å la fylkeskommunene omfattes av pliktreglene som nå gjelder statsorgan, vil imidlertid kunne demme opp for dette. Alternativ 1 støttes.

II. Lovforslagets §§ 1 og 7

Institutt for internasjonale studier og tolkeutdanning ved OsloMet har et særskilt ansvar for tegnspråk gjennom sine studietilbud i tegnspråk og tolking. Det er gledelig at norsk tegnspråk ifølge lovforslaget skal vernes og fremmes av offentlige organer (§ 1), og får status som «det nasjonale teiknspråket» (§ 7). I lovforslagets §§ 1 og 7 finnes det imidlertid noen formuleringer om tegnspråk som er problematiske. Det er uheldig at departementet ser ut til å ønske å begrense rekkevidden av vernet og fremmingen av språket. Ifølge notatet inneholder kapittel 1 (der §§ 1 og 7 inngår) «overordna reglar» og «er tenkt som ein rettsleg overbygning over det spesifikke ansvaret det offentlege har gjennom ulike særlovgeving» (s. 8). De overordnede reglene «vil ha rettsleg innverknad på dei språkbrukssituasjonane som i dag ikkje er regulerte i anna lovgeving» (s. 9), selv om de likevel er «formulerte slik at dei ikkje utløyser nye konkrete rettar til språkbrukargrupper eller detaljregulerer plikter» (s. 9). Den sentrale formuleringen som brukes om både norsk språk, de samiske språkene, de nasjonale minoritetsspråkene og norsk tegnspråk, er at det offentlige har ansvar for å «verne og fremje» hvert av disse språkene. Med «verne» menes «først og fremst eit ansvar for å hindre i eigen sektor at

Postadresse
PB 4. St. Olavs plass, 0130 OSLO

Telefon
67 23 50 00

språket møter manglende respekt og får negative sanksjonar» (s. 19). Med «fremje» menes «å gje tilgang til språket utover det som følgjer av særlovgevinga» (s. 19).

OsloMet har forståelse for at departementet ønsker å holde de overordnede reglene på dette generelle nivået, og også for at formuleringen «verne og fremje» ikke vil «innebere det same for kvart av språka». Samtidig bør måten departementet utdype dette for norsk tegnspråks del, revurderes: «For norsk teiknspråks del vil omfanget av vern og fremjing vere avgrensa av gjeldande regelverk som regulerer rettar for språkbrukarane, særleg til tolking og opplæring.» (s.20) Så vidt OsloMet kan se, er dette i strid med den generelle tolkningen av «verne og fremje» som er gitt på s. 19, som et ansvar som nettopp ikke er begrenset til områder som omfattes av særlovgivningen.

I høringsnotatet viser departementet blant annet til Språkrådets rapport Språkstatus 2017, som omtaler både fordommer mot og mangel på informasjon om tegnspråk, selv i vår tid. Mye mangler imidlertid for at vi skal kunne si at det norske samfunnet preges av respekt for norsk tegnspråk (jf. «verne») og tilgang til norsk tegnspråk (jf. «fremje»), og selv om dette nok er særlig tydelig på områdene opplæring og tolking, er det også et mer generelt problem. Situasjonen i eldreomsorgen, der mange døve med omsorgsbehov sliter med å få tilgang til tegnspråklige tjenester, er bare ett av flere eksempler på problemet utenom opplærings- og tolkefeltet. Det er derfor ingen grunn til at det skal legges til grunn en slik særskilt begrensning i tolkningen av «verne og fremje» når det gjelder norsk tegnspråk. OsloMet håper at både Kulturdepartementet, Språkrådet og norske myndigheter for øvrig i tiden framover vil benytte språklovens bestemmelser om norsk tegnspråk som forankring for tiltak som kan verne og fremme norsk tegnspråk på bredest mulig basis, til tegnspråkbrukernes og samfunnets beste.

III. De samiske språkene

OsloMet slutter seg til at samisk omfatter mer enn ett språk og bør omtales i flertall.

IV. Klarspråk

OsloMet mener at det er sentralt at departementet har innlemmet en egen klarspråksparagraf i lovforslaget, i tråd med vurderingen i St.meld. nr. 35 (2007-2008) av at det offentlige har ansvar for god og forståelig språkbruk i kontakt med innbyggerne. Paragrafen vil sikre den enkeltes rett til klar og forståelig informasjon fra det offentlige, noe som er vesentlig for alle innbyggere, og som kan være spesielt viktig for enkelte grupper, deriblant personer med norsk som andrespråk.

V. Det flerspråklige Norge

Formålsformuleringene som er foreslått i § 1 styrker rettsvernet for de nasjonale minoritetsspråkene og for norsk tegnspråk. En hensikt med loven er å gi lovbestemmelser som gjenspeiler språksituasjonen i et flerspråklig Norge. Nyere minoritetsspråk har imidlertid ingen plass i lovforslaget. Slik forslaget foreligger, og ut fra argumentasjonen på s. 13 i lovframlegget, kan dette synes rimelig: Det står at selv om de språkene som innvandrerne har med seg, har samme egenverdi som norsk, er det likevel ikke «innanfor rammene av framlegget til språklova å verne og fremje desse språka. Mange av dei utgår frå egne nasjonalstatar, og mange av dei er språk med fleire språkbrukarar enn norsk» (lovframlegget s. 13).

I en setning pekes det imidlertid på at «[k]ompetansen og identiteten norske borgarar har i desse språka, bør verdsetjast høgare enn i dag». I denne sammenhengen vises det til den svenske språkloven, Språklag (2009:600) som, i motsetning til framlegget til norsk språklov, har et eget kapittel om «Den enskildas tilgang til språk». Her sies det at alle som bor i Sverige, skal ha mulighet til å lære seg, utvikle og bruke svensk. Dessuten skal de som tilhører en nasjonal minoritet, gis mulighet til å lære seg, utvikle og anvende minoritetsspråket, og de som trenger tegnspråk skal gis mulighet til å lære seg, utvikle og anvende dette. I tillegg gis det en bestemmelse om at «Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska gies möjlighet att utveckla og använda sitt modersmål».

Det anbefales at det også i den norske språkloven tas inn et kapittel om den enkeltes rett til tilgang til språk, og at dette da også gjelder for nye minoritetsspråk i Norge. Med dette vil språkloven i større grad enn gjennom foreliggende forslag kunne gjenspeile og bli en lov for dagens flerspråklige Norge, og innbyggere fra nyere språklige minoriteter vil inkluderes i "dei ulike språklege mindretala i Noreg", som departementet mener trenger et vern (s. 4 i framlegget til ny lov).

I denne sammenhengen vises det i tillegg til stortingsmeldinga Mål og meining (s. 8, kortversjon), der det står: «Ei generell språklov kan kombinerast med oppdaterte og tilpassa føresegner også om samisk, gamle og nye minoritetsspråk og norsk teiknspråk, slik at lova blir eit samla uttrykk for den norske språksituasjonen.»

I tråd med et kapittel om den enkeltes tilgang til språk, vil OsloMet foreslå at det i § 18 om Språkrådet tas inn en bestemmelse om at Språkrådet skal formidle kunnskap om flerspråklighet, jf. anbefaling i rapporten Språk i Norge (s. 65) om «at Språkrådet i større grad enn i dag får ansvar for og nyttar ressursar på formidling av kunnskap om fleirspråklegheit».

Fra Høgskolen i Oslo og Akershus til OsloMet - storbyuniversitetet

OsloMet opplevde tidvis at samarbeidet med Språkrådet var utfordrende i prosessen med overgang til navn på det nye universitetet. Delvis på grunn av uklar kommunikasjon og manglende svar på formelle henvendelser, som heller ble svart ut gjennom kritiske innlegg i media, og delvis fordi vi oppfatter at de ikke handlet i tråd med regjeringens demokratiske prosesser i denne saken. Dette utdypes i punktene under.

1. Statsråden sier "at statlige organer har navn som gjør at borgerne skjønner hva de holder på med". OsloMet er forkortelsen for navnet OsloMet – storbyuniversitet. Navnet vårt forteller at vi er et universitet, at vi har en profil knyttet til det å virke i en storby, og at vi ligger i Oslo. Forkortelsen OsloMet er utvilsomt mer informativ enn HiOA var, og flere av forkortelsene som er i bruk i sektoren i dag, som for eksempel NMBU, UiS, osv. Statsrådens kritikk synes å være basert på en oppfatning om at OsloMet er institusjonens fulle navn.
2. Statsråden har også blitt sitert på at OsloMet er et "amerikansk" navn. Daværende HiOA rettet en skriftlig henvendelse til Språkrådet om hvordan best oversette "metropolitan" til norsk, og fikk følgende skriftlig svar: "Metropolitisk er en mulighet (jf. kosmopolitisk), eventuelt metropolsk". Selv om regjeringen valgte å ikke ta i bruk en av disse mulighetene fra Språkrådet, er det ikke opplagt at "met" utelukkende er en forkortelse for et engelsk ord.
3. Flere statlige organer har forkortelser basert på engelske navn, f.eks. Norad, Cicero, Cristin, osv. Disse har verken statsråden eller Språkrådet reagert på, som vi kan se.
4. Reglene om rettskriving for forkortelser er ikke entydig. Fremtredende norske lingvister har gitt oss tilbakemelding om at skriveformen OsloMet kan aksepteres i en kortform og i et egennavn. Språkrådet har respondert på en skriftlig henvendelse om dette, men har ikke kunnet vise til offisielle rettskrivingsregler for forkortelser som ikke tillater kortformen OsloMet. Tvert imot, har de vist til kilder som åpner for den.
5. Siden forkortelsen "met" også kan komme fra et norsk ord (jf. punkt 2), andre forkortelser basert på engelske ord har blitt akseptert, og rettskrivingsreglene ikke er entydig i slike saker, så er det vanskelig å se grunnlaget for statsråden sin påstand om at den nye loven vil forby et navn som OsloMet – storbyuniversitetet, ei heller kortformen OsloMet.
6. Daværende HiOA sendte Språkrådet en formell henvendelse med ønske om råd 27. mars 2017. Dette brevet svarte de aldri på, noe de selv bekreftet i en senere mail. Vi opplevde at Språkrådet tok diskusjonen med oss primært gjennom media, og at dette ble gjort på en måte som skapte avstand

heller enn et miljø for rådgivning og samarbeid. Språkrådet gikk umiddelbart inn i en rolle som opposent, noe man har sett i andre tilfeller også.

7. Kort tid etter at regjeringen formelt besluttet navnet vårt, skrev Språkrådet et brev til Kulturdepartementet og flere medier der de oppfordret til bruk av en annen skriveform enn den regjeringen hadde vedtatt. En slik forakt for lovfestede resultater av en omfattende demokratisk prosess, bør ikke være Språkrådet verdig som statlig rådgivende organ.
8. Vi finner det uheldig at statsråden har brukt OsloMet som eksempel i media på uegnede navn, når det er hennes egen regjering som har vedtatt navnet vårt.

Vi håper våre erfaringer kan bidra til at liknende navneendringer i fremtiden får ryddige prosesser. I vårt tilfelle gjorde Språkrådet sitt for å hete opp situasjonen ved heller å agere politisk, enn å bistå med sin faglige kompetanse i et konstruktivt samarbeid slik vi ønsket.

Med hilsen

Curt Rice
rektor

Sarah J. Paulson
dekan

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ingen håndskrevne signaturer.